

CARTEA ROMÂNEASCĂ VECHĂ LA VIENA

În anul 1991 istoricul Virgil Cândea a dat la lumină primul volum al unei enciclopedii cu caracter aparte: aceea a mărturiilor românești peste hotare¹. Departe de a fi doar o carte folositoare, lucrarea reputatului erudit român are virtuțile unui instrument de lucru de valoare și necesitatea *Bibliografiei românești vechi*. Pe viitor, odată cu apariția și a celorlalte volume, orice descoperire a unei „mărturii“ românești în străinătate va trebui să se raporteze la cuprinsul ei: fie pentru a verifica ineditul descoperirii, fie pentru a completa repertoriul pozițiilor semnalate. *Bibliografia românească veche* a creat o disciplină și o clasă de cercetători, aceea a „contribuționiștilor la B.R.V.“, care au produs o întreagă literatură adiacentă, încununată de cartea Danielei Poenaru, *Contribuții la bibliografia românească veche*². Tot astfel trebuie să ne închipuim soarta viitoare a enciclopediei *Mărturii românești peste hotare*: ca pe o albie care va capta noile revelații ale cercetătorilor români aflați pe drumurile lumii. Și pentru că acum călătoriile științifice sunt frecvente, tinzând spre ceea ce pentru alte națiuni este un fenomen normal și ritmic, este de așteptat ca numărul semnalărilor noi să crească în aceeași măsură. Conștient de acest fapt, autorul enciclopediei își consideră opera o lucrare deschisă și perfectibilă. „Cercetătorilor de azi și de mâine — zice — ea le va sugera căutarea sau semnalarea altor piese culturale românești din străinătate. Contribuțiile lor sunt așteptate și binevenite“³.

Semnalările de față se voiesc niște simple contribuții la *Mărturiile românești peste hotare*, cele dintâi care își reclamă în mod expres soriginea din marea lucrare românească. Ele au fost recoltate recent, cu ocazia unei cercetări la Österreichische Nationalbibliothek din Viena, între 3—17 octombrie 1994. Este un răstimp scurt, în plus destinat altui obiectiv decât urmărirea cărții românești vechi în marea bibliotecă vieneză. Titlurile notate mi-au căzut sub ochi pe parcursul incursiunii în impresionantul Nominalkatalog 1501—1929, a doua secțiune de carte a bibliotecii, după aceea a manuscriselor și incunabulelor. Cele mai multe titluri au fost confruntate prin consultarea cărților la sala de lectură. Ceea ce trebuie reținut însă este faptul că repertoriul de mai jos se află departe de a reflecta situația cărții românești vechi la Österreichische Nationalbibliothek⁴ și că acțiunea ar trebui continuată, printr-o urmărire sistematică.

¹ Virgil Cândea, *Mărturii românești peste hotare. Mică enciclopedie de creații românești și de izvoare despre români în colecții din străinătate*, I, Albania-Grecia, București, 1991.

² Târgoviște, 1973.

³ Virgil Cândea, *op. cit.*, *Introducere*, p. XIX.

⁴ Abreviată. Ö. Nb. Cifra care urmează acestei abrevieri este cota de depozit a cărții (Signatur).

În secolele cărții vechi românești și după aceea, Viena a fost un mare centru și focar cultural european, care a interesat și influențat cultura premodernă a românilor. Din cele 274 cărți românești tipărite în Imperiu între 1730—1830, de pildă, la Viena s-au tipărit 54, orașul ocupând astfel locul al doilea, după Blaj⁵. Viena prezintă sub acest raport un interes aparte, prin faptul că la tiparnița de aici⁶ s-au întâlnit autori români din toate ținuturile etnice, așa cum după 1800 se vor întâlni la Tipografia Universității din Buda. La Viena a apărut prima tipăritură cu ortografie latino-românească, *Cartea de rogaciuni* a lui Samuil Micu, în 1779, și tot aici, un an mai târziu, cartea-manifest a Școlii Ardelene, *Elementa linguae Daco-Romanæ sive Valachicæ*. Österreichische Nationalbibliothek este întemeiată pe structura veche a bibliotecii imperiale, care la sfârșitul secolului trecut deținea 500.000 de cărți și 20.000 de manuscrise. Eferescența vieții culturale din Commonwealth-ul habsburgic este firesc să se regăsească aici, odată în plus prin faptul că un număr de împărați austrieci din secolele XVIII—XIX au susținut în mod programatic dezvoltarea culturii pe verticală, spre masele populare. Cele mai numeroase titluri de carte românească veche întâlnite în bibliotecă sunt, într-adevăr, din perioada Aufklärung-ului, după cum limpede se poate vedea din lista lor, care urmează în *Anexă*.

Eșantionul titlurilor consemnate îngăduie câteva observații de ordin general. Prima ar fi aceea că nu se observă o prevalență în bibliotecă a cărților apărute la Viena. Oficinerile tipografice sunt de pe întreg teritoriul populat sau influențat de români. Se reflectă, în mic, răspândirea tipografică existentă în repertoriul B.R.V., performanță care ne dă o idee despre bogăția de carte românească veche, care trebuie să existe în acel mare depozit european. O a doua observație se poate formula prin aceea că aceste cărți românești urmează curba valorică a „literaturii“ noastre din epocă. Cei mai bine reprezentați autori sunt Dimitrie Cantemir, Petru Maior, Samuil Micu, Nicolae Alexandru Mavrocordat și Vasile Pop. Cu toții au fost celebriți ale vremii lor, iar primii trei au rămas ca atare. Cărțile religioase fundamentale ale vremii sunt prezente chiar și în acest eșantion fortuit: *Biblia de la București* (1688), *Biblia de la Blaj* (1795), *Mineiul* lui Chesarie și Filaret (1805) etc. O surpriză este prezența scriitorului aromân Mihail G. Boiagi cu trei lucrări, între care vestita *Gramatică macedoromână* din 1813. Originar dintr-o zonă de interese „illiric“, Boiagi se simțea în mediul său la Viena, alături de ampla dizidență antiturcească, pe care o reprezentau cu strălucire grecii. Cu numele lui Mihail G. Boiagi se impune a treia observație, cea mai importantă sub raport științific: Österreichische Nationalbibliothek deține cărți vechi care nu figurează în B.R.V., unele chiar în nici o sursă documentară românească. Sunt, ca atare, total inedite bibliografiei noastre, semn al faptului că nici opera lui Bianu-Hodoș nu este încă închisă, la aproape un secol de existență. Aceste semnalări sunt așadar contribuții totodată la *Bibliografia românească veche* și la *Mărturii românești peste hotare*.

⁵ Vezi Ioan Chindriș, *Originile Școlii Ardelene*, în *Revista de istorie și teorie literară*, XXXIV, 1986, nr. 4, p. 23.

⁶ Numită „a lui Iosif de Kurzbök“, în fapt o tipografie oficioasă pe care Maria Tereza a întemeiat-o la 1777, prin § 66 al Regulamentului națiunii illirice, pe seama „illiricilor“ și a celorlalte națiuni orientale din Imperiu.

În această situație se află lucrarea de debut a lui Boiagi, cărticica de învățături morale *Umnaja nastavlenija ili nravoucitelnaja pravila*, tradusă din grecește în sârbește și apărută la Buda în 1808. Nimeni nu i-a semnalat existența până acum. După singura definiție logică, aceea că o carte scrisă de un român aparține culturii românești, indiferent de conținutul ei, de limba și de locul tipăririi⁷, noul titlu este de domeniul bibliografiei noastre vechi. Este motivul pentru care i-am acordat o descriere mai amplă, practic exactă, a titlului, în transcriere latină standard (este tipărită cu chirilice). O altă surpriză este descoperirea unei scrieri a lui Petru Movilă, până acum nesemnaltă în vreo lucrare cu caracter bibliografic. Este ediția germană a scrierii sale fundamentale, *Liber symbolicus Russorum oder der grössere Catechismus der Russen* (Frankfurt, 1727). Scrierea, redactată în latinește⁸, a fost tipărită în românește la 1691, apoi retipărită în alte 18 ediții, între care cea mai celebră este aceea patronată de Alexandru Ioan Cuza⁹ iar de interes pentru Ardeal cea a lui Șaguna¹⁰. Ediția germană, apropiată de data și circumstanțele internaționale ale redactării, numește opera, cu simplitate precisă, „marele catechism rusec”. Europei nu-i era străină imixtiunea rusească în eliminarea lui Chiril Lukaris, tocmai prin Petru Movilă¹¹, și nici esența fundamentalistă, de tip moscovit, în care luneca pe termen nelimitat ortodoxia europeană, după debilizarea istorică a grecilor. Nu figurează în B.R.V., nici la Daniela Poenaru, un *Euhologhion adecă molitvenic* în 4°, tipărit la Buzău în 1795. Din lipsa timpului n-am putut controla „pe viu”, la sală, această carte, dar fișa de catalog pare fermă, fără obișnuitele ezitări prezente în cazul unor cărți. Teza de doctorat a lui Alexandru Theodori, *Dissertatio inauguratis de valetudine literatorum* (8°, Viena, 1826), unică în literatura noastră medicală, prin cuprins, lipsește și ea din bibliografiile noastre majore, dar există în marea bibliografie ungară a lui Petrik Géza¹² și în bibliografia medicală românească¹³. Ambele sunt cunoscute de cercetători, așadar lucrarea lui Theodori este o noutate doar în raport strict cu B.R.V.

La sfârșitul listei de cărți românești vechi propriu-zise, am adăugat câteva titluri de după 1830. Acestea nu se mai raportează la B.R.V., ci la *Bibliografia românească modernă*¹⁴, lucrare recentă și încă neterminată. Ea este din start o operă relativ modestă, cu toate că foarte binevenită. În plus, fenomenul „contribuțiilor la...” nu a început încă, sau este deosebit de firav. Așadar aici am găsit multe tipăriri necunoscute auto-

⁷ Ioan Chindriș, *Imbogășirea Bibliografiei românești vechi. (Sugestii exemplificate)* în *Satu Mare. Studii și cercetări*, VII—VIII 1986—1987, p. 260—289.

⁸ *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, 1979, p. 591.

⁹ *Mărturisirea ortodoxă a Apostoliceștii și Catholiceștii Biserici a Răsăritului, alcătuită de mitropolitul Petru Movilă*, 8°, Mănăstirea Neamțu, 1864, 320 p. Tradusă de Filaret Scriban.

¹⁰ *Mărturisirea ortodoxă a Unei, Sfintei, Soborniceștii și Apostoleștii Biserici, întocmită de Petru Movilă*, 8°, Sibiu, 1855, 199 p.

¹¹ A. Pichler, *Der Patriarch Cyrill Lukaris und seine Zeit*, München, 1862.

¹² *Magyarország bibliographiája, 1712—1860*, I—IV, Budapesta, 1888—1892 (abreviat PETRIK). Vezi III, p. 630.

¹³ Gheorghe Crăiniceanu, *Literatura medicală românească*, București, 1907 (abreviat CRĂINICEANU 1907).

¹⁴ Vol. I—II, București, 1984—1989.

rilor B.R.M. Se pare că punctul vulnerabil al B.R.M. este limitarea sau cvasilimitarea la fondul de carte al Bibliotecii Academiei Române. În acest fel, au rămas pe dinafară multe, prea multe cărți moderne, dintre care pe unele le-am întâlnit întâmplător tocmai la Viena. Iată câteva scrieri care lipsesc din B.R.M., iar în lipsa altor lucrări de gen, din sfera bibliografică românească: o ediție fără an (dar după 1830) a cărții lui Ioan Barac, *Istoria preafrumosului Arghir și a preafrumoasei Elena*; interesanta carte a lui Alexandru Bujor, *Descripțiunea globului terestru*, apărută la Graz în 1874, într-o editură românească de acolo (autorii B.R.M. nu au văzut exemplare); o *Carte de citire* tipărită la Viena în 1861; catehismul pentru militari, tipărit la Blaj în 1840; culegerea de patente imperiale publicate în Transilvania după înăbușirea Revoluției de la 1848 (Sibiu, 1849); un *Euhologhion* tipărit la Buda în 1833; manualul de istorie ardeleană după care se învăța la Blaj în a doua jumătate a secolului al XIX-lea: *Historia Transilvaniae ab antiquissimo tempore usque ad annum 1571* a lui Gavril Pop (Laslo), Blaj, 1853); cuvântările episcopului de Oradea, Iosif Pop-Szilágyi, cu ocazia înscăunării sale (Oradea, 1863) și altele. Cunoscută — la noi — carte a lui Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria și vocabular istriano-român* (Iași, 1874) se bucură în Austria de regimul special al cărților cu indicativul „Rarum!”. Însă cea mai interesantă fișe de catalog din această perioadă este aceea cu conținutul: „Socinenija Kantemira. Izd. Alexandra Smiridina. Sanktpetersburg 1847“. N-am putut verifica această carte la sală. În ritmul de maximum 5 titluri pe zi, câte poate servi Österreichische Nationalbibliothek la enormul număr de cititori, și acestea solicitate cu o zi înainte, nu am avut timp nici pentru toate cărțile propriu-zis vechi, respectiv anterioare anului 1830. Pentru că, repet, nu acesta a fost obiectivul cercetării de la Viena. Constat însă că o asemenea piesă la bibliografia contemporană este necunoscută la noi. Poate că această semnalare de mână a doua va atrage atenția specialiștilor doritori să o consulte.

În sfârșit, fuga printre fișe mi-a scos în cale și trei cărți străine care interesează istoria românilor. Prima este broșura lui Adam Friedrich Geisler, *Horja und Klotska*, tipărită „la Alaba Iulia și Sibiu“ în 1785. Este cunoscută la noi, a fost publicată de Alexandru Papiu Ilarian în 1864¹⁵ și există în bibliotecile românești. Și mai cunoscută este scrierea lui Baltasar Walther despre Mihai Viteazul, tipărită la Görlitz în 1599, traducere a unui original al logofătului Teodosie Rudeanu¹⁶. La Österreichische Nationalbibliothek ea există în două exemplare, sub aceeași cotă. Este în schimb cu totul ignorată la noi o tipăritură din 1655, scoasă la Viena în format 12°, care conține teza de doctorat susținută la 24 august în acel an, de călugărul cistercian Vitalie Mayeritsch, în reședința cistercienilor din Campolillorum, o suburbie a Vienei. Președintele comisiei de doctorat este iezuitul Gabriel Ivul, originar din Banat, românul care a

¹⁵ *Tezaur de monumente istorice pentru România, III*, p. 297—340. Identificarea autorului anonim, la Michael Auner, *Zur Geschichte des rumänischen Bauernaufstandes in Siebenbürgen*, Sibiu, [1935].

¹⁶ Scrierea lui Baltasar Walther a publicat-o tot Papiu Ilarian, în tom. I al *Tezaurului*, 1862, p. 1—74. Cf. și Dan Simonescu, *Cronica lui Baltasar Walther despre Mihai Viteazul în raport cu cronicile interne românești*, în *SMIM*, III, 1939, p. 7—100.

urcat cel mai sus în ierarhia Companiei lui Isus. Dovada prestigiului său este tocmai ipostaza în care îl surprinde titlul acestei cărți, pe care vechile bibliografii iezuite o cunosc foarte bine¹⁷, așa cum cunosc și alte teze de doctorat tipărite sub președinția sa de comisie.

Prezența cărții românești în marea bibliotecă vieneză, a cărții vechi în mod aparte, este o temă de sociologie culturală, în nota proverbului latinesc: „Habent sua fata libelli“. Această soartă este acum de domeniul cercetării istorice, cu atât mai mult cu cât vechea noastră carte nu este deloc bogată, ci dimpotrivă, aflându-se exact în situația timbreilor: cu cât mai rare, cu atât mai prețioase.

IOAN CHINDRIȘ

A N E X Ă

Aaron Teodor, *Scurtă apendice la Istoria lui Petru Maior*, 8°, Buda, 1822. B.R.V., III, p. 565—568, nr. 1355. (Ö. Nb., 56.308—B).

Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură, folio, București, 1688. B.R.V., I, p. 281—291, nr. 86. (Ö. Nb., 2.P.4).

Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură, folio, Blaj, 1795, B.R.V., II, p. 380—382, nr. 595. (Ö. Nb., 2 ex., 4.N.6 și 213.334—D).

Barac, Ioan, *Istoria preafrumosului Arghir și a prefrumoasei Elena*, 8°, Brașov (ed. 2-a), 1805. POENARU, p. 102. (Ö. Nb., 215.646—A).

Boiagi, Mihail G., *Umnaja nastavlenija / ili / nravoucitel'naja / pravila / v polzu / slaveno serbske deačice / s grečeskago / na / prostiji slavenoserbskij jazyk / prevedena / Michailom Bojacij / ritoriki slušatelem / v / peštanskoj gimnazii. / V Budimja / pismen Kral. Vseučišča Vengerskago / 1808*, 8° mic, 63 p., tipar chirilic. Inedită pentru bibliografia românească până acum. (Ö. Nb., 78. Bb. 364).

Boiagi, Mihail G., *Gramatica macedo-română*, 8° Viena, 1813. B.R.V., III, p. 72—76, nr. 822. (Ö. Nb., 98.235—B).

Boiagi, Mihail G., *Kurzgefaste Neugriechische Sprachlehre*, 8°, Viena, 1823. B.R.V., III, p. 431, nr. 1195. (Ö. Nb., 98.410—B).

Bucoavnă pentru învățătura pruncilor, 12°, Brașov, 1826. B.R.V., III, p. 484, nr. 1267. (Ö. Nb., + 38.D.16).

Cantemir, Dimitrie, *Histoire de l'Empire Othoman*, 4°. I—II, Paris, 1743. B.R.V., II, p. 66—70, nr. 231. (Ö. Nb., 253.172—A. Fid. (=39—43)).

Cantemir, Dimitrie, *Geschichte des osmanischen Reichs*, 4°, Hamburg, 1745. B.R.V., II, p. 84, nr. 238. (Ö. Nb., 64.E. 19).

Cantemir, Dimitrie, *Historisch-geograpisch- und politische Beschreibung der Moldau*, 8°, Frankfurt și Leipzig, 1771. B.R.V., II, p. 196—197, nr. 375. (Ö. Nb., 62.Y.53).

Cantemir, Dimitrie, *Scrisoarea Moldovei*, Măn. Neamțu, 1825, B.R.V., III, p. 454—458. (Ö. Nb., 485.923—B).

Darvar, Dimitrie, *Mai înainte gătire spre cunoștința lui Dumnezeu*, în românește de Eufrosin Poteca, 8°, Buda, 1818. B.R.V., III, p. 218—220, nr. 977. (Ö. Nb., 55.889—C).

Diaconovici-Loga, Constantin, *Ortografia sau dreapta scriere*, 8° mic, Buda, 1818. B.R.V., III, p. 221, nr. 978. (Ö. Nb., + 38.L. 126).

Diaconovici-Loga, Constantin, *Chiemare la tipărirea cărților românești și versuri*, 16°, Buda, 1821. B.R.V., III, p. 376—380, nr. 1119. (Ö. Nb., 78. Cc. 302).

Euhologhion adecă molitvenic, 4°, Iași, 1764. B.R.V., II, p. 162, nr. 338. (Ö. Nb., 485.933—B).

¹⁷ Augustin & Alois de Backer, *Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus* V. Liège, 1859, p. 338—339; Carlos Sommervogel, *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, IV, Bruxelles și Paris, 1893, p. 695.

- Euhologhion adecă molitvenic*, 4°, Buzău, 1795. Nu figurează în B.R.V. și POE-NARU. (Ö. Nb. 22. F. 32).
- Sfânta și Dumnezeiasca Evanghelie*, folio, Snagov, 1697. B.R.V., I, p. 343—344, nr. 103. (Ö. Nb., 22. C. 11).
- Sfânta și Dumnezeiasca Evanghelie*, folio, Buda, 1812. B.R.V., III, p. 56, nr. 807. (Ö. Nb., 2. D. 12).
- Floarea adevărului pentru pacea și dragostea de obște*, 8° mic, Blaj (ed. 2-a), 1816. B.R.V., III, p. 144—146, nr. 906. (Ö. Nb., + 35. Q. 3).
- Invățătură foarte folositoare pentru facerea răvașelor sau scrisoarelor*, 8°, mic, Sibiu, 1805. B.R.V., II, p. 445, nr. 661. (Ö. Nb., 33. H. 107).
- Lesicon românesc-latinesc-unguresc*, 8°, Buda, 1825. B.R.V., III, p. 460—464, nr. 1240. (Ö. Nb., 2 ex., 52. E. 19 și 392. 205—B).
- Maior, Petru, *Didahii adecă învățături pentru creșterea fiilor*, 4°, Buda, 1809. B.R.V., III, p. 10—12, nr. 766. (Ö. Nb., 58. C. 23).
- Maior, Petru, *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți*, 4°, Buda, 1809. B.R.V., III, p. 6—10, nr. 765. (Ö. Nb., 58. C. 27).
- Maior, Petru, *Predicile sau învățături la toate duminicile*, 4°, I—III, Buda, 1810—1811. B.R.V., III, p. 22—25, nr. 779. (Ö. Nb., 58. C. 26).
- Maior, Petru, *Istoria pentru începutul românilor în Dacia*, 4°, Buda, 1812. B.R.V., III, p. 57—61, nr. 809. (Ö. Nb., 31. Aa. 110).
- Maior, Petru, *Animadversiones in recensionem Historiae de origine Valachorum in Dacia*, 8° mic, Buda, 1814. B.R.V., III, p. 105—106, nr. 854. (Ö. Nb., 77. L. 33).
- Mavrocordat, Nicolae Alexandru, *Istoria iera itoi ta iudaica*, 16°, [București], 1716. B.R.V., I, p. 509—512, nr. 176. (Ö. Nb., 47. C. 45).
- Mavrocordat, Nicolae Alexandru, *Peri ton kathikonton...*, 4° mic, București, 1719. B.R.V., II, p. 1—2, nr. 178. (Ö. Nb., 26. N. 70).
- Mavrocordat, Nicolae Alexandru, *Peri kathikonton biblos...*, 4° mic, Leipzig, 1722. B.R.V., II, p. 19—20, nr. 181. (Ö. Nb., 47. D. 1).
- Micu, Samuil, *Teologia moralicească sau bogoslovia*, 4°, I—II, Blaj, 1796. B.R.V., II, p. 385—386, nr. 600. (Ö. Nb., 58. C. 24).
- Micu, Samuil, *Acatist sau carte cu multe rugăciuni pentru evlavia fieștecărui creștin*, 12°, Sibiu, 1801. B.R.V., II, p. 425—429, nr. 633. (Ö. Nb., 213. 076—A).
- Micu, Samuil și Gheorghe Șincai, *Elementa linguae Daco-Romanae sive Valachicae*, folio, Viena, 1780. B.R.V., II, p. 251—253, nr. 430. (Ö. Nb., 73. X. 92+).
- Mineiul*, 4°, I—XII, Buzău, 1698. B.R.V., I, p. 365—369, nr. 111. (Ö. Nb., 22. B. 16).
- Mineiul a lunii septembrie*, folio, I—XII, Buda, 1805. B.R.V., II, p. 456—461. (Ö. Nb., 2 ex., 2. B. 9 și 4. C. 6).
- Molitvenic izvodit din slavonie pre limba românească*, 4° mic, Alba Iulia, 1689. B.R.V., I, p. 291—296, nr. 87. (Ö. Nb., 20. Cc. 171).
- Molitvenic*, 4°, Râmnic, 1768. B.R.V., II, p. 182—184, nr. 358. (Ö. Nb., 485. 991—B).
- Molitvenic bogat*, 4°, București, 1819. B.R.V., III, p. 306—308. (Ö. Nb., 80. D. 3).
- Molnar Piariu, Ioan, *Duetsch-Valachische Sprachlehre*, 8°, Viena, 1788. B.R.V., II, p. 524—526, nr. 521. (Ö. Nb., 38. H. 21).
- Molnar Piariu, Ioan, *Economia stupilor*, 8° mic, Viena, 1785. B.R.V., II, p. 307—309, nr. 493. (Ö. Nb., 78. Z. 51).
- Movilă, Petru, *Liber symbolicus Russorum oder der grössere Catechismus der russen*, Frankfurt, 1727. Nu figurează în sursele bibliografice românești. (Ö. Nb. 47. Gg. 58).
- Murgu, Eftimie, *Widerlegung der Abhandlung...*, 8°, Pesta, 1830. B.R.V., III, p. 693—698, nr. 1490. (Ö. Nb., +44. J. 55).
- Pop, Vasile, *Elegia de laudibus medicinae*, 16°, Viena, 1713. B.R.V., IV, p. 136. nr. 370. (Ö. Nb., 70. W. 34).
- Pop, Vasile, *Elegia... Caesari Augusto Francisco primo...*, 4°, Viena, 1819. B.R.V., IV, p. 139, nr. 383. (Ö. Nb., 229. 376—B).
- Pop, Vasile, *Dissertatio inauguralis historico-medica de funeribus plebis Daco-Romanorum*, 4°, Viena, 1817. B.R.V., III, p. 188, nr. 943. (Ö. Nb., 134. 375—B).
- Pravilă de obște asupra faptelor rele și a pedepsirii lor*, 8°, Viena, 1788. B.R.V., II, p. 326—327, nr. 522. (Ö. Nb., 742. 713—B).
- Psaltirea prorocului și împăratului David*, 8° mic, București, 1735. B.R.V. IV, p. 238, nr. 211. (Ö. Nb., 749. 405—B).

- Psaltirea prorocului și împărat David*, 4°, Iași, 1794. B.R.V., II, p. 371—373, nr. 582. (Ö. Nb., 2 ex., 22. F. 31 și 486. 003—B).
- Alegere de toată Psaltirea*, 12°, Sibiu, 1796. B.R.V., II, p. 384. (Ö. Nb., 33. C. 10).
- Psaltirea fericitului proroc și împărat David*, 8°, Brașov, 1820, B.R.V., III, p. 339—342, nr. 1082. (Ö. Nb. 38. K. 56).
- Psaltirea prorocului și împăratului David*, 4°, Sibiu, 1826, B.R.V., III, p. 518. (Ö. Nb., 2 ex. +38. H. 135 și 85. 954—B).
- Șincai, Gheorghe, *Epistola... ad... Joannem de Lipszky*, 8° mic, Buda, 1804. B.R.V., II, p. 451—452. (Ö. Nb., 249. 622—B).
- Șincai, Gheorghe, *Elementa linguae Daco-Romanæ sive Valachicæ*, 8°, Buda, 1805. B.R.V., p. 464—466, nr. 687. (Ö. Nb., 77. Ee. 5).
- Tannoli, Silvius, *Pocmation de Secunde Legione Valachica*, 8° mic, Oradea (ed. 3 a), 1830. B.R.V., III, p. 706—707, nr. 1496. (Ö. Nb., 69. W. 85).
- Theodori, Alexandru, *Dissertatio inauguralis medica de valetudine literatorum*, 8°, Viena, 1826. PETRIK, III, 630 și CRĂINICEANU 1907, p. 30. (Ö. Nb., 144. 851—B).
- Thomici, Ioan, *Cultura albinelor sau învățătura despre ținerea stupilor în magaținuri*, 8° mic, Buda, 1822. B.R.V., III, p. 429, nr. 1191. (Ö. Nb., 78. Cc. 298).
- Thomici, Ioan, *Scurte învățături pentru creșterea și buna purtare a tinerimei română*, 16°, Buda, 1827. B.R.V., III, p. 554—556, nr. 1326. (Ö. Nb., +38. D. 51).
- Vaida, Ladislau, *Az erdélyi polgári magános törvények historiája*, 8°, Cluj, 1830. B.R.V., III, p. 711, nr. 1501. (Ö. Nb., 215. 364—B).
- Vaida, Ladislau, *Az erdélyi polgári magános törvényekkel való esmeretségek 3 könyve*, I—III, Cluj, 1830. B.R.V., III, p. 711, nr. 1502. (Ö. Nb., 55. 589—B).
- Vaida, Ladislau, *Synopsis historiae juris Transsilvanicæ*, 8°, Cluj, 1830. B.R.V., III, p. 710, nr. 1500. (Ö. Nb., 2 ex., 213. 169—B și 79. Ee. 462).
- Voltaire, *Tragedia lui Orest*, în românește de Alexandru Beldiman, 4°, Buda, 1820. B.R.V., III, p. 347—348, nr. 1086. (Ö. Nb., 78. Cc. 241).

Cărți ulterioare anului 1830

- Aron, Florian, Petrache Poenaru și George Hill, *Vocabulaire français-valaque... Vocabulariu franjezo-românesc...*, I—II, București, 1840—1841, B.R.M. I, p. 5. (Ö. Nb., 65. 850—B, numai vol. I).
- Aron, Teodor, *Catihetică practică*, Buda, 1843. B.R.M., I, p. 5, nr. 66. (Ö. Nb., 78. Cc. 119).
- Barac, Ioan, *Risipirea cea de pre urmă a Ierusalimului*, Sibiu, 1843. B.R.M. I, p. 260, nr. 4894. (Ö. Nb., 28. 168—A).
- Barac, Ioan, *Istoria preafrumosului Arghir și a preafrumoasei Elena*, Brașov, f.a. (Ö. Nb., 215. 646—A).
- Bariț, George, *Dicționarul unguresc-românesc*, Brașov, 1869. B.R.M., I, p. 269, nr. 5064. (Ö. Nb., 65. 829—B).
- Bariț, George și Gavril Munteanu, *Deutsch-romänischen Wörterbuch*, I—II, Brașov, 1853—1854. B.R.B., I, p. 270, nr. 5080. (Ö. Nb., 47. 325—B).
- Bariț, George și Ioan Rațiu, *Majestätsgesuch*, Viena, 1857, B.R.M., I, p. 271, nr. 5083. (Ö. Nb., 71. 074—B).
- Bariț, Octav, *Gramatica limbei maghiare*, Cluj, 1866. B.R.M., I, p. 271, nr. 5087. (Ö. Nb., 98. 419—B).
- Bariț, Octav, *Gramatica limbei maghiare*, Cluj (ed. 2-a), 1869, B.R.M., I, p. 271, nr. 5088. (Ö. Nb., 98. 330—A).
- Bariț, Octav, *Dictionariu portativ maghiar-român... Magyar-român zseb-szótár*, Cluj, 1870. B.R.M., I, p. 271, nr. 5085. (Ö. Nb., 121. 658—A).
- Biblia*, I—II, Sibiu, 1856—1858 („Biblia lui Șaguna“), B.R.M., I, p. 359, nr. 6605. (Ö. Nb., 33. 554—D).
- Bucoavnă sau abecedariu*, Blaj, 1838. B.R.M., I, p. 485, nr. 8784. (Ö. Nb., 78. K. 56).
- Bujor, Alexandru, *Resbelul franco-teutonic din 1870—1871*, I—II, Graz, 1872. B.R.M., I, p. 495—496, nr. 8967. (Ö. Nb., 111. 343—C).
- Bujor, Alexandru, *Descripțiunea globului terestru*, Graz, 1874. B.R.M., îl descrie fără a fi văzut exemplar. (Ö. Nb., 196. 104—B).
- Cantemir, Dimitrie, *Hronicul romano-moldo-vlahilor*, I—II, Iași, 1835—1836. B.R.M., I, p. 554, nr. 9963. (Ö. Nb., 485. 974—B).

- Cantemir, Dimitrie, *Sočinenița Kantemira*. Izd. Alexandra Smirdina, Sankt-Petersburg, 1847. Necunoscută surselor bibliografice românești. (Ö. Nb., 28. 233—A).
- Cantemir, Dimitrie, *Operele principelui Demetriu Cantemir*, I—VIII, București, 1872—1901. B.R.M., I, p. 554—555, nr. 9964—9969. (Ö. Nb., 170. 166—C).
- Carte de citire*, Viena, 1861. Nu este menționată în B.R.M., (Ö. Nb., 192. 012—B. Adl).
- Carte de rugăciuni, catehismul pre scurt și datorile cele de căpetenie ale statului militar*, Blaj, 1840. Nu este menționată în B.R.M., (Ö. Nb., 214.920—A).
- Cartea psalmilor*, București, 1868. B.R.M., I, p. 592, nr. 10729. (Ö. Nb., 120. 705—B).
- Catehismul cel mare sau învățătură creștinească*, Blaj, 1836. B.R.M., I, p. 607, nr. 11033. (Ö. Nb., 78.K.58).
- Cipariu, Timotei, *Elemente de limba română după dialecte și monumente vechi*, Blaj, 1854. B.R.M., I, p. 707, nr. 12769. (Ö. Nb., 98. 248—B).
- Cipariu, Timotei, *Știința Sfintei Scripturi*, Blaj, 1854. B.R.M., I, p. 708, nr. 12785. (Ö. Nb., 145—A).
- Cipariu, Timotei, *Acte și fragmente latine românești*, Blaj, 1855. B.R.M., I, p. 706, nr. 12753. (Ö. Nb., 7956—B).
- Cipariu, Timotei, *Compendiu de gramatica limbei române*, Blaj, 1855. B.R.M., I, p. 706, nr. 12754. (Ö. Nb., 98. 240—B).
- Cipariu, Timotei, *Purtarea de bună cuviință între oameni*, Sibiu (ed. 2-a) 1863. B.R.M., I, 708, nr. 12756. (Ö. Nb., 165. 366—A).
- Cipariu, Timotei, *Compendiu de gramatica limbei române*. Sibiu (ed. 4-a), 1865. B.R.M., I, p. 706, nr. 12757. (Ö. Nb., 98. 279—B).
- Culege de preanaltele patente împărătești ce auieșit pentru Transilvania*, [cu titlu maghiar paralel], Sibiu, 1849. Necunoscută surselor bibliografice românești. (Ö. Nb., 217. 547—D).
- Diaconovici-Loga, Constantin, *Viata Domnului Nostru Iisus Hristos*, Buda 1831. B.R.M., II, p. 82, nr. 17509. (Ö. Nb., 78. Cc. 271).
- Diaconovici-Loga, Constantin, *Epistolarium românesc pentru facerea a tot felului de scrisori*, Buda, 1841, B.R.M. II, p. 82, nr. 17508. (Ö. Nb., 78. Bb. 132).
- Euhologhion adecă molitvenic*, Buda, 1833. Nu este menționată în B.R.M. (Ö. Nb., 78. Cc. 199).
- Euhologhiou adecă molitvenic bogat*, Sibiu, 1833, B.R.M., II, p. 373, nr. 20727. (Ö. Nb., 21. Cc. 305).
- Maiorescu, Ioan, *Itinerar în Istria și vocabularul istriano-roman*, Iași, 1874. B.R.M., III, p. 159, nr. 33803. (Ö. Nb., 67. 581—B, cu precizarea: „Rarum!“).
- Molitvenic spre întrebuințarea prootimei parohiale*, Sibiu, 1853, B.R.M., III, p. 643, nr. 39102. (Ö. Nb., 138—B).
- Noul Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, Smirna (ed. 2-a), 1846. B.R.M., III, p. 649, nr. 42112. (Ö. Nb., 29. 443—B).
- O mie și una de nopți. Istorie arabești sau Halima*, traducere de Ioan Barac, I—VII, Brașov, 1836—1838. B.R.M., II, p. 574, nr. 25728. (Ö. Nb., 78. M. 51).
- Papiu Ilarian, Alexandru, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, I—II, Viena, 1851—1852. B.R.M., III, p. 745, nr. 43646—43647. (Ö. Nb., 7246—B).
- Polizu, Gheorghe A., *Vocabular româno-german... Romanisch-deutsches Wörterbuch*, colab. cu George Bariț, Brașov, 1857. B.R.M., III, p. 904—905, nr. 46262. (Ö. Nb., 47. 326—B).
- Pop, Andrei Liviu, *Anleitung zur Erlernung der romanischen Sprache*, Tübingen, 1852. B.R.M., III, p. 915, nr. 46465. (Ö. Nb., 746. Cc. 612).
- Pop (Laslo), Gavril, *Historia Transilvaniae ab antiquissimo tempore us que ad annum 1571*, Blaj, 1853. Nu există în B.R.M. (Ö. Nb., 64.762—B. 1853).
- Psaltirea sau cartea psalmilor*, Blaj, 1835. B.R.M., III, p. 1088, nr. 49, 453. (Ö. Nb., 768. Bb. 514).
- Sbiera, Ioan G., Aron Pumnul, *Voci asupra vieții și însemnătății lui, Cernăuți*, 1889. B.R.M., III, p. 1093. (Ö. Nb., 103. 066—C).
- Schematismus venerabilis cleri Graeci-Ritus Catholicorum dioeceseos Fogarasiensis in Transilvania pro anno 1835*, Blaj, 1835. (Ö. Nb., 245. 550—B).
- Schematismus venerabilis cleri diocesis Magno-Varadinensis Graecia — Ritus catholicorum*, anii 1835—1841, 1843, 1845, 1847, 1854, 1857, 1861, 1864. (Ö. Nb., 182. 696—A—B).
- Pop-Szilágyi, Iosif, *Enchiridion juris ecclesiae orientalis catholicae*, Oradea, 1862, B.R.M., III, p. 937, nr. 46927. (Ö. Nb., 146. 236—B).

Pop-Szilágyi, Iosif, *Sermo occasione canonicae suae in sedem episcopalem introductionis die 17 mai 1863 ad clerum dioecesanum habitus*, Oradea, 1863. Necunoscută surselor bibliografice românești. (Ö. Nb., 75. 541—C).

Șincai, Gheorghe, *Hronica românilor*, I—III, Iași, 1853—1854. (Ö. Nb., 526. 241—C).

Tempea, Iosif, *Stilistica limbei române*, Sibiu, 1876, (Ö. Nb., 146. 474—B).

••

Tipărituri străine de interes pentru români

Geissler, Adam Frierich, *Horja und Klotschka Oberhaupt und Rathgeber der Auführer in Siebenbürgen*, 8° mic, 71 pag. + planșe, Alba Iulia și Sibiu, 1785. (Ö. Hb., 8501—A).

Philosophia quam autoritate et consensu magnifici D. rectoris, nec non reverendiss. admodum reverendorum, magnificorum, nobilium, et clariss. viro- rum, spectabilis D. decani, caeterorumque DD. doctorum inclytæ facultatis philosophicæ, in antiquissime et celeberrima Universitate Viennensi pro suprema philosophiæ laurea consequenda, anno 1655 mense Augusto die 24 publice propugnabit Reu. ac Relig. Fr. Vitalis Mayeritsch, in Campoliliorum Sacr. Ord. Cist. professus. Praeside R. P. GABRIELE IVUL, Soc. Jesu, philosophiæ doctore, ejusdemq. professore ordinario, nec non p.t. seniore consistoriali, 12° Viena, [1655]. Necunoscută surselor bibliografice românești. (Ö. Nb., 71. Aa. 18).

Walther, Balthasar, *Brevis et vera descriptio rerum ab illustr. ampliss. et fortiss. militiæ contra patriæ suae reiq. pub. christianæ hostes, duce ac dn. Ion Michaele, Moldaviæ Transalpinæ sive Walachiae palatino gestarum*, 4°, Gör- litz, 1599. (Ö. Nb., 64. F. 43, două ex.).

THE ROMANIAN OLD BOOK IN VIENNA

(Abstract)

The Romanian cultural historiography confers a considerable importance to the inventory process of books appeared till 1830. This is considered the time of Romanian old books, which are extremely valuable because of their rarity. It was created a separate discipline dedicated only to this book inventory, title by title and copy by copy. In Romania old book signals appear out frequently in all the libraries and churches of the country. Doctor's degrees are written on such repertories. The situation of the copies from the country is almost up to date. It is specific of the Romanian cultural history.

The author of the present article is the first Romanian who conveys this systematic preoccupation beyond Romania's boundaries. In the article it is mentioned the presence of some Romanian old books at Österreichische Nationalbibliothek from Vienna, identified after a preliminary research, which will amplify in the future. On this occasion it was identified a sufficiently big number of old Romanian books in Vienna. Some of them are novelties, term which defines in Romania the books whose titles and description are not to be found in the bibliographic repertories. The most important such discovery is a school book written in the Serbian language by a Romanian from Macedonia, Mihail G. Boiagi, printed in Buda at 1808: *Umnaja nastavelnija ili npravoucitajnaja pravila*. It was also discovered a German edition (Frankfurt, 1727) of the great catechism for Eastern Orthodox composed in the XVII-th century by the Romanian Petru Movila: *Liber symbolicus Russorum oder der grössere Catechismus der Russen*. The research will continue in Vienna and Budapest. All these title inventories and copies contribute to the enrichment of cultural-historic discipline which is devoted to neative creation from the book sphere.